

Appendiks til Priyanthi Borgen Gjerde, Mette Christophersen Tollånes, Ameli Tropé, Maj Liv Eide, Marianne Natvik, Hanne Eknes Puntervoll. Livmorhalsprøvetaking i primærhelsetjenesten. Tidsskr Nor Legeforen 2023; 143. doi: 10.4045/tidsskr.23.0066.

Dette appendikset er et tillegg til artikkelen og er ikke bearbeidet redaksjonelt.

Appendiks.

Denne spørreundersøkelsen er utarbeidet i samarbeid mellom Livmorhalsprogrammet ved Kreftregisteret og Noklus.

Bakgrunn: Hvert år registreres en andel av livmorhals screeningprøvene som uegnede på grunn av prøvetakingsfeil. Uegne prøver medfører ekstra belastning for kvinnen, prøvetaker og laboratorium. I tillegg kan uegnede prøver være årsak til falske negative prøver.

Hensikt: Repetisjon av celleprøvetaking fra livmorhalsen. Gjennomgang av prøvetakingsteknikk, håndtering av prøver samt faglige tilbakemeldinger underveis. Din deltakelse er anonym, og tid for gjennomføring er omtrent 5 minutter.

1. En kvinne kommer inn for å ta en screeningprøve. Hun forteller at hun har blødninger etter samleie. Hva registrerer du som årsak til prøvetaking i rekvisisjonen?

- Symptom
- Screening
- Oppfølging

Tilbakemelding spørsmål 1:

Prøven registreres som symptom. Ved symptom blir pasientprøven utredet videre med HPV-analyse og cytologisk vurdering. Sykehuslaboratoriene ser at prøver feilaktig rekvireres som screeningprøver, og pasienten kan derfor i enkelte tilfeller gå glipp av adekvat utredning. Det er viktig å alltid fylle ut årsak til prøvetaking: Screening, symptom eller oppfølging Dette for å sikre korrekt prioritering og oppfølging av kvinnen. Dersom mistanke om malignitet må dette anføres på rekvisisjonen, slik at prøven behandles som hasteprøve (CITO).

Relevante symptom for forstadier på livmorhalskreft er:

- Postcoital blødning
- Blodig utflod
- Blødning ved graviditet
- Postmenopausal blødning
- Intermenstruelle blødninger uten andre forklaringer

2. Hvor ofte fyller du ut årsak til prøvetaking i rekvisisjonen?

- Alltid
- Av og til
- Sjelden

3. Hvor ofte tar du screeningprøver?

- Daglig
- Ukentlig
- Månedlig
- Annet

4. Unngår du å ta prøve ved menstruasjon?

- Ja
- Nei

Tilbakemelding spørsmål 4:

Man bør unngå å ta prøve ved menstruasjon for å få en representativ prøve. Husk alltid å oppgi tidspunkt for siste menstruasjons 1. dag. (ekstra viktig ved menstruasjon). Dette kan ha stor betydning for vurderingen av prøven da det vil være mer endometrie celler i prøven enn vanlig. Hvis det er mye blod i prøven, kan det være vanskelig å få nok epitelceller.

5. Væskebasert cytologi, hvilken metode bruker du?

- SurePath (Metoden hvor man bryter av børsten i prøvebeholderen)
- ThinPrep (Metoden hvor man dunker børsten i prøvebeholderen og kaster børsten etterpå)

Spørreundersøkelsen deles i to veier: Spørsmål 6-17 besvares av leger som benytter ThinPrep, og spørsmål 18-25 besvares av leger som benytter SurePath.

ThinPrep:

6. Bruker du eksplorasjonskrem?

- Ja, vannbasert eksplorasjonskrem
- Ja, annen type eksplorasjonskrem
- Ja, men vet ikke hvilken type eksplorasjonekrem
- Nei

7. Hva gjør du hvis det er mye slim på cervix?

- Tar prøve på vanlig måte
- Tørker forsiktig av noe slim før jeg tar prøve
- Tørker av alt slim før jeg tar prøve

8. Hva gjør du hvis blødning oppstår under prøvetakingen?

- Fortsetter dreining av børsten til prøven er ferdig tatt
- Stopper dreining av børsten med en gang

Tilbakemelding spørsmål 6-8:

Eksplorasjonskrem: Unngå å få med eksplorasjonskrem i prøven, bruk helst saltvann/varmt vann, og helst ikke (eller lite) smøremiddel. Hvis smøremiddel brukes, anbefales en vannbasert type som smøres på sidene av spekel (ikke tuppen).

Smøremiddel som inneholder Carbomer skal IKKE brukes. Rikelig slim på cervix:

Tørk forsiktig av slim fra cervix før prøvetaking. Blødning under prøvetakning: Stopp prøvetaking hvis blødning oppstår. Eksplorasjonskrem, slim og blod i prøven vanskeliggjør videre analyse ved laboratoriet, og er blant de vanligste årsakene til uegnede prøver ved prøvetaking.

Over 13.000 kvinner får registrert uegnet prøve hvert år (dette er etter at laboratoriet har forsøkt å preparere prøven på nytt).

9. Hvilket prøvetakingsredskap bruker du?

- Cervex-Brush
- Cervex-Brush Combi
- Spatel og endocervicalbørste

Spørsmål 10 og 11 besvares av leger som bruker Cervex-brush og spørsmål 12 og 13 besvares av leger som bruker Cervex-brush Combi

10. Hvordan tar du prøve med Cervex-brush?

- Dreier børsten 2 x rundt
- Dreier børsten 5 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

11. Hvordan overfører du prøven til prøvebeholderen?

- Lar børsten ligge litt før den overføres til prøvebeholderen, roterer børsten vilkårlig i væsken, kaster deretter børsten.
- Overfører børsten direkte til prøvebeholderen, stapper børsten kraftig i bunnen 10X, roterer børsten før den kastes.
- Annet

12. Hvordan tar du prøve med Cervex-brush Combi?

- Dreier børsten 2 x rundt
- Dreier børsten 5 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

13. Hvordan overfører du prøven til prøvebeholderen?

- Lar børsten ligge litt før den overføres til prøvebeholderen, roterer børsten vilkårlig i væsken, kaster deretter børsten.
- Overfører børsten direkte til prøvebeholderen, stapper børsten kraftig i bunnen 10X, roterer børsten før den kastes.
- Annet

Tilbakemelding spørsmål 10-13:

Prøvetaking med cervex-brush

Ta prøve fra ekto- og endocervix ved å føre børsten inn i livmormunnen til de korteste bustene får god kontakt med ektocervix. Drei børsten 5 omdreininger i en retning, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Stopp prøvetaking umiddelbart hvis blødning oppstår. Generelt, hvis blødning oppstår ved prøvetaking er bruk av plastspatel og endocervicalbørste et godt alternativ som prøvetakingsredskap. Overføring av prøvematerialet til prøvebeholder:

Stapp børsten umiddelbart 10 ganger i bunnen av prøvebeholderen.

Avslutt med å rotere børsten kraftig i væsken for å frigjøre prøvematerialet.

Undersøk børsten visuelt for å forsikre at det ikke er restmateriale igjen.

Kast deretter børsten.

Kritisk punkt: Det er viktig å skylle børsten umiddelbart i væsken.

La aldri børsten bli stående i beholderen før den roteres. Da vil prøvematerialet fikseres fast til børsten og prøven vil bli uegnet for vurdering.

Prøvetaking med Cervex-brush Combi

Ta prøve fra ekto- og endocervix ved å føre børsten inn i livmormunnen til de korteste bustene får god kontakt med ektocervix. Drei børsten 2 omdreininger, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Stopp prøvetaking umiddelbart hvis blødning oppstår. Generelt, hvis blødning oppstår ved prøvetaking er bruk av plastspatel og endocervicalbørste et godt alternativ som prøvetakingsredskap. Unngå bruk av børste hos gravide kvinner.

Overføring av prøvematerialet til prøvebeholder:

Stapp børsten umiddelbart 10 ganger i bunnen av prøvebeholderen.

Avslutt med å rotere børsten i væsken for å frigjøre prøvematerialet.

Undersøk børsten visuelt for å forsikre at det ikke er restmateriale igjen.

Kast deretter børsten.

Kritisk punkt: Det er viktig å skylle børsten umiddelbart i væsken.

La aldri børsten bli stående i beholderen før den roteres. Da vil prøvematerialet fikseres fast til børsten og prøven vil bli uegnet for vurdering.

Spørsmål 14 -17 besvares av leger som bruker spatel og endocervicalbørste

14. Hvordan tar du prøve med spatel?

- Dreier spatel 1/2 x rundt
- Dreier spatel 1 x rundt
- Dreier spatel vilkårlig

15. Hvordan overfører du spatelprøven til prøvebeholderen?

- Skyller spatel umiddelbart i prøvebeholderen, roterer kraftig 5 x, tar ut spatel
- Skyller spatel umiddelbart i prøvebeholderen, roterer kraftig 10 x, tar ut spatel
- Lar spatel stå i prøvebeholderen, roterer 10 x, tar ut spatel

16. Hvordan tar du prøve med endocervicalbørste?

- Dreier børsten 1/2 x rundt
- Dreier børsten 1 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

17. Hvordan overfører du spatelprøven til prøvebeholderen?

- Skyller børsten umiddelbart i prøvebeholderen, roterer mot beholders vegg 5 x, tar ut børsten.
- Skyller børsten umiddelbart i prøvebeholderen, roterer mpt beholders vegg 10 x, tar ut børsten.
- Lar børsten stå i prøvebeholderen, roterer 10 x, tar ut børsten.

Tilbakemelding spørsmål 14-17:

Prøvetaking med plastspatel

Ta alltid prøve med spatel før børste. Ta prøve fra ektocervix ved å føre den pekende enden av en plastspatel inn i livmormunnen og drei rundt en omdreining, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Skyll spatelen umiddelbart i prøvebeholder ved å rotere kraftig 10 ganger. Kast deretter spatelen.

Prøvetaking med endocervicalbørste

Ta prøve fra endocervix ved å føre endocervicalbørste inn i livmormunnen til kun det nederste av børsten synes. Drei børsten rolig en ½ omdreining for å unngå blødning. Skyll børsten umiddelbart i prøvebeholder ved å rotere 10 ganger mot veggen. Kast deretter børsten.

Kritisk punkt:

Det er viktig å skylle spatelen/børsten umiddelbart i væsken. La aldri spatel/børste bli stående i beholderen før rotasjon, da vil prøvematerialet fikseres fast til spatel/børste og prøven blir uegnet for vurdering.

SurePath

18. Hvilket prøvetakingsredskap bruker du?

- Cervex-Brush
- Cervex-Brush Combi
- Spatel og endocervicalbørste

Spørsmål 19 og 20 besvares av leger som bruker Cervex-brush og spørsmål 21 og 22 besvares av leger som bruker Cervex-brush Combi

19. Hvordan tar du prøve med Cervex-brush?

- Dreier børsten 2 x rundt
- Dreier børsten 5 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

20. Hvordan overfører du prøven til prøvebeholderen?

- Lar børsten ligge litt før den overføres til prøvebeholderen, knekker av børsten og lar børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Overfører børsten direkte til prøvebeholderen, kvekker av børsten og lar børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Annet

21. Hvordan tar du prøve med Cervex-brush Combi?

- Dreier børsten 2 x rundt
- Dreier børsten 5 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

22. Hvordan overfører du prøven til prøvebeholderen?

- Lar børsten ligge litt før den overføres til prøvebeholderen, knekker av børsten og lar børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Overfører børsten direkte til prøvebeholderen, kvekker av børsten og lar børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Annet

Tilbakemelding spørsmål 19-22:

Prøvetaking med Cervex-brush:

Ta prøve fra ekto- og endocervix ved å føre børsten inn i livmormunnen til de korteste bustene får god kontakt med ektocervix. Drei børsten 5 omdreininger i en retning, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Stopp prøvetaking umiddelbart hvis blødning oppstår.

Generelt, hvis blødning oppstår ved prøvetaking er bruk av plastspatel og endocervicalbørste et godt alternativ som prøvetakingsredskap.

Overføring av prøvemateriale til prøvebeholder:

Sett børsten ned i prøvebeholderen, roter en kvart omdreining og bruk kanten til å trekke av skaftet, som skal kastes. Børstehodet skal bli liggende igjen i det største kammeret i prøvebeholderen.

Prøvetaking med Cervex-brush Combi

Ta prøve fra ekto- og endocervix ved å føre børsten inn i livmormunnen til de korteste bustene får god kontakt med ektocervix. Drei børsten 2 omdreininger, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Stopp prøvetaking umiddelbart hvis blødning oppstår.

Generelt, hvis blødning oppstår ved prøvetaking er bruk av plastspatel og endocervicalbørste et godt alternativ som prøvetakingsredskap.

Unngå bruk av børste hos gravide kvinner.

Overføring av prøvemateriale til prøvebeholder:

Sett børsten ned i prøvebeholderen, roter en kvart omdreining og bruk kanten til å trekke av skaftet, som skal kastes. Børstehodet skal bli liggende igjen i det største kammeret i prøvebeholderen.

Spørsmål 23 -25 besvares av leger som bruker spatel og endocervicalbørste.

23. Hvordan tar du prøve med spatel?

- Dreier spatel 1/2 x rundt
- Dreier spatel 1 x rundt
- Dreier spatel vilkårlig

24. Hvordan tar du prøve med endocervicalbørste?

- Dreier børsten 1/2 x rundt
- Dreier børsten 1 x rundt
- Dreier børsten vilkårlig

25. Hvordan overfører du prøven til prøvebeholderen?

- Lar spatel/børste ligge litt før overføring til prøvebeholderen, knekker av spatel/børste og lar spatel- børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Overfører spatel/børste direkte til prøvebeholderen, knekker av skaftet og lar spatel- børstehodet ligge igjen i prøvebeholder.
- Annet

Tilbakemelding spørsmål 23-25:

Prøvetaking med plastspatel

Ta alltid prøve med spatel før børste. Ta prøve fra ektocervix ved å føre den pekende enden av en plastspatel inn i livmormunnen og drei rundt en omdreining, mens det holdes et jevnt trykk mot overflaten. Overfør prøvemateriale til prøvebeholder med en gang før prøvetaking med børste.

Prøvetaking med endocervicalbørste

Ta prøve fra endocervix ved å føre endocervikalbørste inn i livmormunnen til kun det nederste av børsten synes. Drei børsten rolig en 1/2 omdreining for å unngå blødning.

Overføring av prøvemateriale til prøvebeholder: Sett spatel/børste ned i prøvebeholderen, roter en kvart omdreining og bruk kanten til å trekke av skaftet, som skal kastes.

Spatel- børstehodet skal bli liggende igjen i prøvebeholder.

Spørsmål 26-30 besvares av alle

**26. Etterstreb å ta prøve fra overgangen mellom plateepitel og kjertelepitel.
Hvor pleier denne overgangen å være hos postmenopausale kvinner?**

- Ute på ectocervix
- Høyt oppe i endocervix
- Ved inngangen til endocervix
- Vet ikke

Tilbakemelding spørsmål 26:

Hos de fleste eldre (postmenopausale) kvinner ligger ofte overgangen mellom plate- og kjertelepitelet høyt oppe i endocervix, og prøven skal tas herifra.

Det anbefales derfor å ta prøven med endocervicalbørste.

27. Hvilken region jobber du i?**28. Hvor mange pasienter har du på listen din?**

- <500
- 500-999
- 1000-1499
- 1500-1999
- >2000

29. Hvor mange år har du vært i allmennpraksis?

- 0-1 år
- 2-4 år
- 5-9 år
- >10 år

30. Synes du dette var nyttig/lærerikt (skala 0-100)

Takk for at du deltok!

Ønsker du å lære mer:

www.kreftregisteret.no/livmorhals

www.facebook.com/kreftsjekken

<https://nettkurs.legeforeningen.no/login/index.php>

<https://www.kreftregisteret.no/screening/livmorhalsprogrammet/Helsepersonell/Faglig-Radgivningsgruppe/kvalitetsmanual2/>